

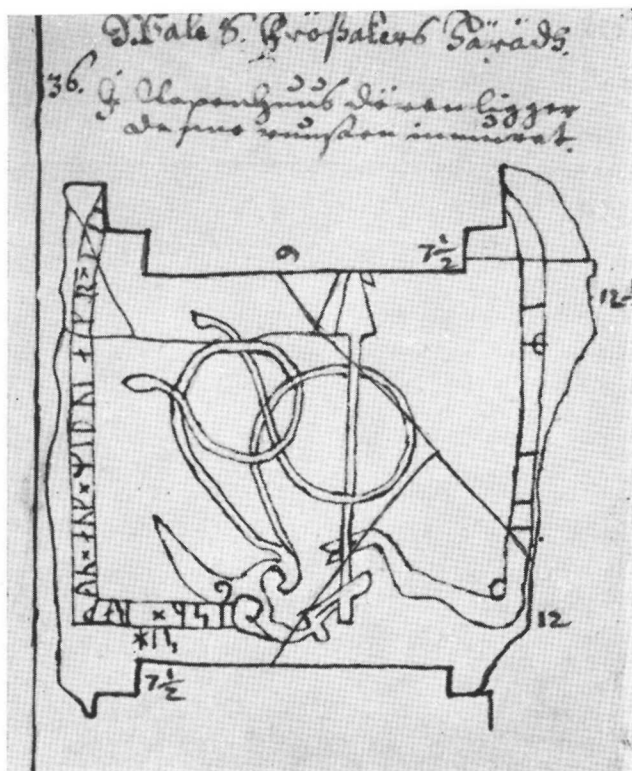

Fig. 360. U 602. Valö kyrka. Efter teckning av Rhezelius i Monumenta Uplandica.

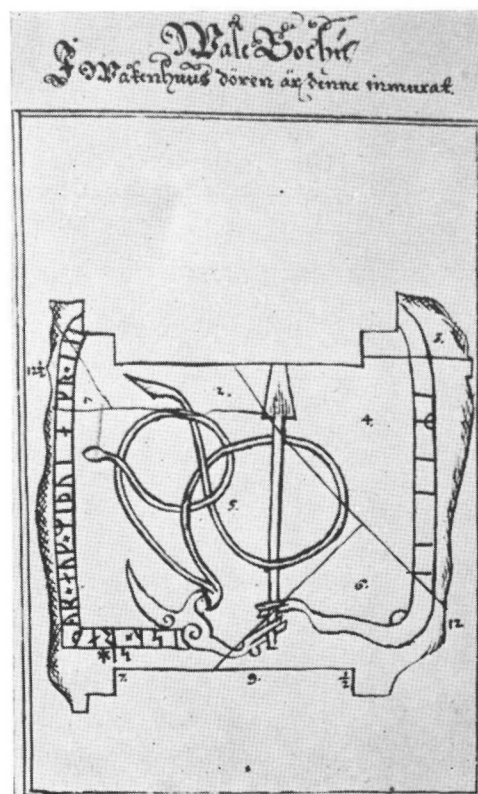

Fig. 361. U 602. Valö kyrka. Efter teckning av Rhezelius i F 11.

602. Valö kyrka.

Pl. 141.

Litteratur: B 554, L 266, D 2:274. J. Bureus, F a 6 s. 45 n:r 30 (Bureus' egen uppteckning), s. 192 n:r 134 (Rhezelius), F a 5 n:r 435, F a 13 s. 382; J. Rhezelius, Monumenta Uplandica (F c 6), s. 215 (tryckt i UFT h. 32, 1915—17, s. 72), F 11 n:r 17; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 127; F. V. Radloff, Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län 1 (1804), s. 133; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); E. Brate, Anteckningar 1917 (ATA); Östhammars Tidning 15/6 1917 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Stockholms län 1936 (ATA); Handlingar i ATA 1943.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i Monumenta Uplandica och i F 11); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 554); Dybeck, a. a.

Runstenen, som under århundraden har legat som tröskelsten i kyrkans vapenhusdörr, står sedan år 1943 rest mot vapenhusets västra vägg.

Bureus, som undersökte inskriften den 30 april 1594, sålunda på samma resa som han granskade U 595 och 598, anger i F a 6 platsen »J Wahli Kyrkedörr», och samma uppgift återfinnes i F a 5. I *Monumenta Uplandica* anger Rhezelius platsen på följande sätt: »Wale S. Frösakers Häradh. 1636. J Wapenhuus dören ligger denne runsten inmurat.» Peringskiölds *Monumenta*: »J Wapnhusdören ligger en förnötter Runesteen, och till en stoor dehl under murarne, så att allenast detta föllande är till läsandes . . .» (B 554: »i Vapnhusdörren»; L 266: »Vapenhusdörren»). Radloff nämner, att det finnes »vid Kyrkan en Runsten hvars påskrift til större delen är förlorad», och i Kyrkoinventarium 1829 meddelar prosten P. Wallinder: »Till tröskel i Vapenhus dören ligger en runsten med förnötta oläsliga

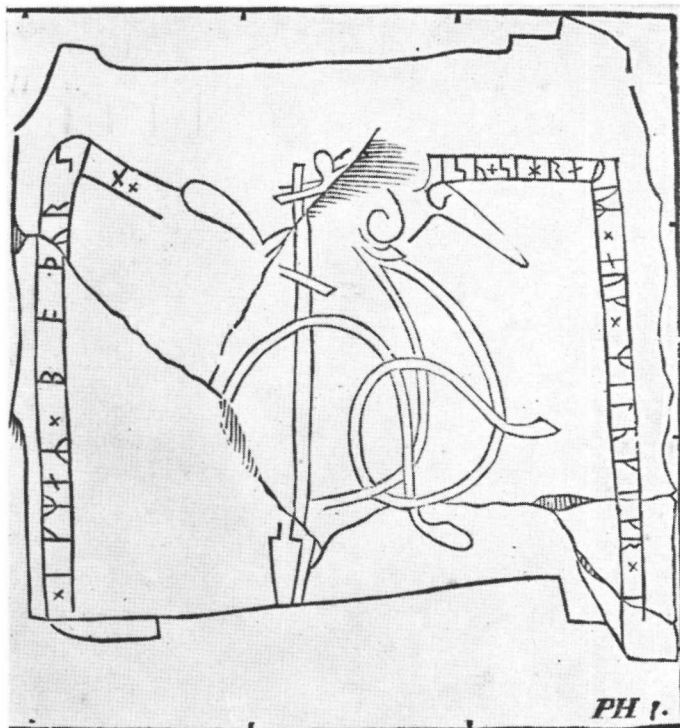

Fig. 362. U 602. Valö kyrka. Efter B 554.

Fig. 363. U 603. Valö kyrka. Efter B 554.

runor.» Dybeck: »Denne runsten ligger såsom tröskel i kyrkans vapenhusdörr.» Brate (1917): »Runstenen ligger som tröskelsten i kyrkans vapenhusdörr på södra sidan. Ämnet är gråsten. Stenen är i fyra stycken. Längden inifrån kyrkan utåt kyrkogården är 1,65 m., dörröppningens bredd 1,30 m.; det yttersta stycket, på vilket ristningen befinner sig, är dock på västra sidan avslaget 20 cm. Den östra slingans bredd är 6 cm., den södra 7 cm. Ristningen är så gott som alldeles utplånad och kan icke med framgång avbildas. Å västra sidan finnes blott slingor, längs östra och södra kanterna löpa vinkelrätt mot varandra två slingor med runor.» Vid runinskriftsinventeringen 1936 var stenen brusten i minst 7 stycken. Stenens övre del var dold och oåtkomlig för undersökning. Genom Riksantikvarieämbetets försorg togs stenen ut, lagades och restes mot vapenhusets västra vägg sommaren 1943. Sannolikt har stenen lagts in i vapenhusets dörr, då detta uppfördes, troligen vid 1500-talets början.

Grå granit. Höjd 1,66 m., bredd 1,80 m. Ristningsytan är starkt sliten och ristningen till stora delar utplånad. Även på det övre stycket, som legat dolt av muren, äro runorna otydliga, grunt och osäkert huggna.

Inskrift:

... isu × si - rapu - × ... k × - ... r × - - rakimþ ... ima × sim - - × pia - × -

5 10 15 20 25 30 35

Till läsningen: Före 1 i, som står i nedre ramlinjen, finnas inga säkra spår av ristning. 3 u har formen h . Runan 6 har endast nedre hälften av en hst bevarad. 7 r skadat. 9 þ är mycket otydligt; 10 u är osäkert. Runan 11 är skadad men kan möjligen ha varit r (h). Därefter är ristningen praktiskt taget bortnött på en sträcka av 90 cm., d. v. s. till 14 r, som är säkert. På detta långa parti mellan runan 11 och 14 kan man endast spåra två runor (12 k

och 13) samt två sk. Av ramlinjen återstå svaga spår. Av runorna 15 och 16 finnas endast spår av hst. Mellan 18 **a** och 19 **k** kan en runa ha funnits. 21 **m** och 22 **p** är skadade och mycket osäkra. Mellan 22 **p** och 23 **i** finnas möjligen spår av tre runor. I runan 29 är hst säker. T. h. finnas spår av bst, möjligen till ett **r**. Runan 30 har tvärs över hst spår av huggning; runan kan möjligen ha varit ett **a**. 31 **p** är jämförelsevis säkert. Av runorna 34 och 35 återstå endast övre delarna av hst. Därefter är ristningen bortnött så när som på några otydliga rester av ramlinjerna.

Bureus (F a 6): ... **isu · sihrap · uu · aim · maruiakr** ... Rhezelius (F a 6): **isi × sihrakyu + auk + mipuiakr × - - - - - r - - -**. Hadorph och Helgonius (B 554): **isu + sihrapur × auk × milukikr × i ... × ikmar × boþur sin +**. Dybeck: ... **isu × si .. apur × uk × m · lu .. ir × a × i · r × ... ur sin**. Brate: Runan 3 är »troligen **r** **h**, möjligen **r** **R**, men knappast **u** ... Därefter är ett snett kors fullt tydligt.» Av runan 6 »finnes blott en skugga». Runan 7 »torde ha varit **r** ... , staven och nedre bistaven äro synliga.» 8 »har varit **† a**; staven är nästan utplånad men bistaven tydlig.» Av 9—10 »finnas blott oläsbara antydningar». Runorna, som nu stå i stenens vänstra kant, »äro så gott som alldeles utplånade ... och av högra slingans runor, som äro tecknade i B 554 och D. II, 274, finnes intet; icke [e]ns runslingan kan med säkerhet igenkännas. De parallella linier, som synas, tyckas icke ha kunnat utgöra densamma, då slingan är så smal i detta fall.»

Ristningen har tydligen redan vid Bureus' besök 1594 varit mycket svårläst, vilket icke enbart torde ha berott på att inskriften har nötts. Den torde från början ha varit mycket grunt huggen. Det skulle vara högst oförsiktigt att med utgångspunkt från den osäkra läsning, som kan åstadkommas, föreslå en tolkning av inskriften. Det är f. ö. långt ifrån säkert, att den någonsin har haft en språklig innebörd. På sådana ristningar finner man flera exempel i trakter, som ligga i det uppländska runstensområdets utkant.

Valö-stenen torde ha tillkommit sent och har sannolikt utförts av en person, som icke har behärskat konsten att rista runor. Det enda man kan säga med någon säkerhet är att ristningen måste ha utförts före 1500-talets början. Då torde nämligen vapenhuset ha uppförts, och stenen har sannolikt lagts in som tröskelsten vid detta tillfälle.

603. Valö kyrka.

Litteratur: B 554, L 267. J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 127.

Avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 554).

I Peringskiölds *Monumenta* lämnas följande uppgift om ännu en runsten i Valö kyrka: »J Sakerstie väggen finnes också en mycket förnötter Runesten med några få rijtningar, uthan nogon särdeles behållen skriff» (B 554: »J Sakerstie väggen»; L 267: »Sakerstieväggen»).

Denna sten, vars inskrift tydligen har gått förlorad, är f. n. oåtkomlig för undersökning.

Inskrift (enligt B 554):

- ik

Till läsningen: Av runan 1 finnes endast övre hälften.